

UDK 94:341.485(=411.16)(569.4)
Biblid 0543-3657, 70 (2019)
God. LXX, br. 1173, str. 5–21
izvorni naučni rad
Primljen: 12.7.2018.

Zoran KOVAČEVIĆ, MA¹

Holokaust i kreiranje države Izrael

SAŽETAK

U ovom radu pokušaćemo da ukažemo da je genocid nad Jevrejima iz Drugog svetskog rata predstavljao idealan povod za osnivanje jevrejske države Izrael 1948. godine. Obim tog nacističkog zločina poslužio je kao inicijalna kapisla u cilju da Jevreji konačno obnove svoju državu na prostoru Bliskog istoka. Međunarodne okolnosti i sve veća saznanja o stradanju Jevreja išli su na ruku osnivačima moderne jevrejske države. Videćemo da je Ben-Gurion, prvi premijer Izraela, bio više nego voljan da od Zapadne Nemačke zatraži reparaciju za nacističke zločine kako bi svoju zemlju konsolidovao u ekonomskom i vojnom pogledu. Takođe, pokazaćemo da je decenijama od proglašenja nezavisnosti Holokaust korišćen za nekad ofanzivni, nekad defanzivni stav zvaničnog Tel Aviva prema arapskim susedima.

Ključne reči: Holokaust, država Izrael, Jevreji, Hladni rat, David Ben-Gurion, SR Nemačka, izraelsko-arapski sukobi, realizam

Uvod – istorijski okvir

„Želeo bih da počnem sa čudnom činjenicom da država Izrael uopšte postoji... Jevreji su imali previše istorije, a premalo geografije. Stoga formiranje države Izrael mora biti posmatran kao deo istorijske naknade za ovu neprirodnu situaciju.“ – Isaija Berlin (Isaiah Berlin), 1953.²

Postojanje države Izrael je nešto što je jevrejski narod vekovima priželjkivao. To je san o povratku na ono mesto gde ih je pre oko 4.000 godina doveo njihov praotac Avram. S druge strane, to je odgovor na istorijsku

¹ Zoran Kovačević, MA, Doktorand Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu, zorankovacevic1989@gmail.com

² Isaiah Berlin, “The Origins of Israel” (1953), in: Henry Hardy (ed), *The Power of Ideas*, Princeton University Press, Princeton, 2000, p. 143.

diskriminaciju sa kojom su se suočavali Jevreji širom planete. Ta netrpeljivost prema Jevrejima, između ostalog, polazi od vekovnog hrišćanskog učenja o kolektivnoj odgovornosti Jevreja za Isusovu smrt. Početkom 20. veka antisemitske knjige, poput *Protokola sionskih mudraca*, doprinele su pogromima Jevreja u mnogim evropskim državama. Cionistički pokret, zaokupljen idejom slobodne i samostalne jevrejske države, suprotstaviće se tradicionalnom učenju ortodoksnih rabina da jevrejski narod treba u miru da čeka Mesiju koji će ih jednog dana odvesti do „obećane zemlje“. Teodor Hercl (*Theodor Herzl*), autor knjige *Država Jevreja (Der Judenstaat)* i začetnik ideje cionizma, smatrao je još u 19. veku da jevrejsko pitanje nije ni socijalno ni versko – već nacionalno. Jedino održivo rešenje za takvu situaciju je osnivanje jevrejske države. Prvi kongres Svetske cionističke organizacije kojom je predsedavao upravo Hercl desio se u Bazelu avgusta 1897. godine. Prva rečenica Bazelskog programa glasi: „Cilj cionizma je da jevrejskom narodu u Palestini obezbedi javno priznatu, pravno obezbeđenu domovinu“.³ Prvi korak u tom pravcu bilo je sistematsko naseljavanje Palestine. Pred početak Prvog svetskog rata broj Jevreja u Palestini dostiže 85.000. Međutim, ulaskom Turske u rat 1914. godine, otomanske vlasti započinju deportaciju Jevreja stranog državljanstva. Za samo godinu dana proterano je preko 11.000 Jevreja.

Godinu dana pre kraja Velikog rata, državni sekretar lord Artur Balfur (*Arthur James Balfour*) predstavio je međunarodnoj javnosti, nakon pregovora cionista i Britanaca, deklaraciju kojom se podržava ideja o Palestini kao tzv. narodnom ognjištu Jevreja. Time se poslala poruka da britanska vlada potvrđuje istorijsku vezu jevrejskog naroda sa tim prostorom i obećava podršku u stvaranju „jevrejskog nacionalnog doma“. Jula 1922. godine Liga naroda zvanično potvrđuje britanski mandat u Palestini, a Balfurova deklaracija biva uključena u dokument Lige kao osnova za stvaranje jevrejske domovine.⁴ Broj doseljenih Jevreja ubrzano se povećava i već 1936. godine dostiže broj od oko 400.000. Hitlerova (*Adolf Hitler*) aneksija Austrije 1938. godine, i rastući nemački (ali i evropski) antisemitizam, uvećavaju jevrejski pritisak za useljavanje u Palestinu.

Biltmorska rezolucija, odnosno deklaracija koja je usvojena na konferenciji američkih cionista u hotelu Biltmor, u Njujorku 1942. godine, eksplicitno je zastupala osnivanje jevrejske države u Palestini. Među učesnicima tog skupa bili su Ben-Gurion (*David Ben-Gurion*), Vajcman (*Chaim Azriel Weizmann*) i Goldman (*Nahum Goldmann*) koji će kasnije biti utemeljivači novoosnovane države. Ta rezolucija je otkrila da po prvi put većina cionista u SAD, zajedno sa američkim zvaničnicima, otvoreno poziva

³ Boško Jakšić, *Izrael*, Verzal Pres, Beograd, 1998, str. 38; Videti takođe: http://cojs.org/the_first_zionist_congress-the_basle_declaration-august_1897/ (pristupljeno 26.12.2018).

⁴ Videti <http://www.balfourproject.org/article-22-of-the-covenant-of-the-league-of-nations/> (pristupljeno 12.26.2018).

na uspostavljanje jevrejskog suvereniteta na toj teritoriji kao izvorni cilj cionizma. Pored toga, ona zahteva otvorenu i nelimitiranu migraciju u Palestinu. U drugom članu te rezolucije stoji da: „*ova konferencija pruža poruku nade i ohrabrenja Jevrejima u getoima i koncentracionim logorima u pokorenoj Hitlerovoj Evropi i molimo se da vreme njihovog oslobođenja neće biti daleko*“.⁵

Velika Britanija je godinama pokušavala da reši palestinski problem. Pošto u tome nije uspela, ona se nakon Drugog svetskog rata obratila Ujedinjenim nacijama u nadi da će ta novoformirana međunarodna organizacija imati više sreće u tom poduhvatu. Generalna skupština UN je 29. novembra 1947. godine na posebnoj sednici izglasala plan podele (*Partition plan*) Palestine na dve države – jednu jevrejsku i drugu arapsku.⁶ Kada su Arapi odlučno odbili ovaj plan UN i kada je došlo do naglog pogoršanja i zaoštavanja odnosa dve suprotstavljene strane, jevrejska elita se orijentisala na jednostrano proglašenje nezavisnosti. U samom tekstu izraelske deklaracije o nezavisnosti Holokaust se prikazuje kao opravdanje za stvaranje moderne jevrejske države.⁷

Projekat nezavisnosti i Holokaust

Prema Enciklopediji živih religija: „*Holokaust predstavlja sistematski pokolj 6.000.000 Jevreja koji su izvršili nacisti 1933–1945*“.⁸ Krajnji cilj nacističke antisemitske politike bio je potpuno fizičko istrebljenje jevrejskog naroda u samoj Nemačkoj, i na teritorijama koje su bile pod njenom direktnom ili indirektnom kontrolom. Evropski Jevreji bili su glavne žrtve nacističkog „konačnog rešenja“. Taj proces je bio izuzetno komplikovan za sprovođenje jer je prvo trebalo ukloniti Jevreje iz država u kojima su živeli sa drugim narodima, zatim efikasno i brzo oduzeti njihovu imovinu, nakon toga izvršiti njihovu deportaciju na istok i prisiliti ih na prinudni rad i, na samom kraju, sprovesti njihovu fizičku likvidaciju. Zvanični podaci govore da je tokom Drugog svetskog rata ubijeno oko šest miliona Jevreja, odnosno trećina svih Jevreja na planeti. Celokupna demografska slika Evrope nakon rata značajno se promenila, naročito u istočnoj i centralnoj Evropi gde su jevrejske zajednice gotovo nestale. Holokaust je imao stravične posledice na jevrejski narod, ali takođe i na druge narode koji su označeni kao *Untermensch*.⁹ Najveći deo onih koji su preživeli Holokaust emigrirali su u SAD i u novoformiranu

⁵ “Biltmore Program (1942)”, Encyclopedia of the Modern Middle East and North Africa, 6–11 May 1942.

⁶ Videti <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx> (pristupljeno 12.27.2018).

⁷ Videti https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm (pristupljeno 12.27.2018).

⁸ Enciklopedija živih religija, Nolit, Beograd, 2004, str. 256.

⁹ Niža rasa, inferiorni narod.

državu Izrael. Činjenica da je jaz između osnivanja izraelske države i samog kraja „konačnog rešenja“ samo tri godine, stvara, barem u retrospektivi, jaku vezu između ta dva događaja.

Među cionistima Holokaust je nesumnjivo samo ojačao njihovu odlučnost da jevrejski narod mora da poseduje svoju zemlju. S druge strane, Holokaust u Evropi je međunarodnoj zajednici pokazao potrebu za formiranjem samostalne jevrejske države, ali nijedna od velikih sila nije davala eksplicitan odgovor na pitanje da li ta nova država treba da postoji na štetu palestinskih Arapa. U predvečerje, pred proglašenje nezavisnosti Izraela 1948. godine, pretnja prema Jevrejima činila se sve stvarnijom – 700.000 Jevreja protiv 27 miliona Arapa predstavljao je odnos 1:40. Već je u aprilu 1948. godine Velika Britanija započela povlačenje svojih snaga iz Palestine. Bez obzira na to, 14. maja 1948. godine u Tel Avivu je jednostrano proglašena jevrejska država Izrael. Za prvog predsednika izabran je Haim Vajcman, a za prvog premijera David Ben-Gurion. Ben-Gurion je u svom istorijskom govoru tom prilikom rekao sledeće: „Sveta zemlja je rodno mesto jevrejskog naroda. Ovde se razvio njihov religiozni, duhovni i politički identitet... Katastrofa koja je nedavno pogodila Jevreje – pokolj miliona ljudi u Evropi – je bila još jedna jasna demonstracija neophodnosti rešavanja problema jevrejske beskućnosti ponovnom uspostavom Izraela, jevrejske države, koja bi otvorila vrata za domovinu svakom Jevrejinu te vratila Jevrejima status potpuno privilegovanog člana u društvu država sveta...“¹⁰

Međutim, retorika o Holokaustu se pojavila u govorima Ben-Guriona i drugih lidera i pre samog osnivanja države Izrael.¹¹ Golda Meir (*Golda Meir*), premijerka Izraela od 1969. do 1974. godine, intezivno je u posleratnom periodu koristila tu tragediju jevrejskog naroda kao argument za kreiranje jevrejske države. Kao primer navešćemo njenu izjavu iz 1946. godine: „Zašto sada insistiramo na kreiranju jevrejske države? ...Shvatili smo ovu neophodnost kada je nas 600.000 Jevreja u Palestini, uprkos svemu što smo stvorili u ovoj zemlji i izdržali tokom dugih godina rata, stajala nemoćno pri spasavanju stotina hiljada, ili čak miliona Jevreja, od sigurne smrti.“¹² Takođe, na Svetskoj cionističkoj konferenciji (*World Zionist Conference*) u Londonu, 2. avgusta 1945, neposredno nakon završetka Drugog svetskog rata, Ben-Gurion izjavljuje da šest miliona pobijenih Jevreja apeluje na savest čovečanstva da se konačno stvori jevrejska država.¹³

¹⁰ “The Declaration of the Establishment of the State of Israel”, *Official Gazette: Number 1*, Tel Aviv, 14. May 1948.

¹¹ Bauer Yehuda, *American Jewry and the Holocaust*, Wayne State University Press, Detroit, 1981, p. 196.

¹² Golda Meir, *A Land of Our Own: An Oral Autobiography*, G. P. Putnam’s Sons, New York, 1973, p. 59.

¹³ Alan Balfour, *The Walls of Jerusalem: Preserving the Past, Controlling the Future*, Wiley-Blackwell, Hoboken, NJ, 2019, p. 118.

Od 1949. godine korišćenje ideje da je Izrael „nasleđe“ onih koji su stradali u Holokaustu postalo je sve učestalije. Izrael je, kako je to smatrao izraelski diplomata Jakov Hercog (*Yaakov Herzog*), postao „neposredna naknada i preporod“ nakon „najvećeg zločina u istoriji“.¹⁴ To potvrđuje i poznata nemačka političarka jevrejskog porekla Hana Arent (*Hannah Arendt*). Naime, ona smatra da su Jevreji ubeđeni, i to su više puta ponovili, da im svet (odnosno istorija ili viši moral) duguje pravo na državu. Oni to vide kao kompenzaciju za višemilenijumsku nepravdu i naročito za jevrejsku katastrofu iz Drugog svetskog rata. Jevreji, prema Arentovoj, tu katastrofu ne vide samo kao zločin nacističke Nemačke, već celog civilizovanog sveta i da je rađanje države Izrael predstavljalo međunarodno iskupljenje za zločine tokom Holokausta.¹⁵

U tim prvim godinama nezavisnosti identifikacija sa Izraelom bio je najbolji način na koji Jevreji pokazuju odanost prema svojoj religiji. Uzdizanjem Izraela Jevreji su konačno mogli poboljšati svoju poziciju i ostaviti za sobom stare stigmatizovane uloge i negativne karakteristike povezane sa njima. Mnogi su tada govorili da je „jevrejstvo identifikovanje sa slabošću, sa smrću, sa Holokaustom. Izrael je upravo suprotno. To je snaga, vojnik, rat“.¹⁶ Država Izrael je na taj način, po prvi put, postala glavni izvor jevrejskog vojnog ponosa.

Iako cionistička aktivnost ima svoj koren u milenijumskim aspiracijama jevrejskog naroda, Izrael je po mnogima rođen iz pepela dve trećine evropskih Jevreja. Prilikom formulisanja cionističkih ciljeva u tom periodu, Holokaust i njegove posledice su daleko više spominjani u pragmatičnom, nego u moralnom smislu. Koliko god čudno, ili čak bezdušno, izgledalo iz današnje perspektive, većina vođa cionističkog pokreta je u izjavama za javnost, datim od kraja 1942. godine, istrebljenje Jevreja sagledavala prvenstveno u kontekstu njegovog uticaja na izgradnju jevrejske države.¹⁷ Ben-Gurion je, kao što ćemo u nastavku videti, smatrao da postojanje države Izrael podrazumeva sećanje na one koji su nestali u Holokaustu. „*Cela država Izrael je spomenik onima koji su uništeni od strane svirepih nacističkih zveri.*“ – podseća on.¹⁸

¹⁴ David B. MacDonald, *Identity Politics in the Age of Genocide: The Holocaust and Historical Representation*, Routledge, London, 2008, p. 53.

¹⁵ Baylis Thomas, *The Dark Side of Zionism: Israel's Quest for Security through Dominance*, Lexington Books, Lanham, MD, 2011, p. 23.

¹⁶ Lynn Rapaport, *Jews in Germany After the Holocaust: Memory, Identity and Jewish-German Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997, p. 151.

¹⁷ Sol Fridlender, *Godine istrebljenja: Nacistička Nemačka i Jevreji 1939–1945*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013, str. 816.

¹⁸ Idith Zertal, *Israel's Holocaust and the Politics of Nationhood*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005, p. 84.

Ben-Gurion, Izrael i SR Nemačka

Jedna od najbitnijih figura u istoriji Izraela jeste David Ben-Gurion, prvi premijer i jedan od najvećih državnika te zemlje. On je zbog svojih zasluga dobio titulu oca nacije. Nakon što je pročitao Hitlerovo delo *Mein Kampf* (*Moja Borba*) 1934. godine, brzo je shvatio da će sledeći korak biti implementacija Nirnberških antisemitskih zakona. Znao je da nacisti polako sprovode njihov rasizam u delo. On je bio u potpunosti posvećen izgradnji izraelske države, čak onda kada je postojalo malo nade za tako nešto. „Uništenje evropskih Jevreja katastrofalno je po cionizam, jer neće ostati niko da izgradi izraelsku državu.“ – naveo je on.¹⁹ I pre nego što je počeo pravi sistematski progon Jevreja, Ben-Gurion je u decembru 1935. godine izjavio da svi „moramo dati cionistički odgovor na katastrofu sa kojom se suočavaju nemački Jevreji – da preokrenemo ovu katastrofu u priliku da izgradimo našu zemlju“.²⁰ Sve što je Ben-Gurion radio bilo je usmereno ka opstanku jevrejske države i uvećavanju njene bezbednosti. Pred sam kraj suđenja Adolfu Ajhmanu (*Adolf Eichmann*) u Jerusalimu, Ben-Gurion je više puta rekao da je cilj tog procesa da učvrsti suverenitet i legitimitet Izraela kao jedinog predstavnika jevrejskog naroda – kako mrtvih, tako i živih.²¹ Ovde ćemo pažnju usmeriti ka tom lideru i problemima sa kojima se suočavao tokom svog mandata. Pokazaćemo da Holokaust tokom njegove vladavine (1948–1963) nije prestao da gubi na značaju.

Zbog velikog broja izbeglica, očajnog ekonomskog stanja i sve većih problema sa susedima, Izrael se nakon proglašenja nezavisnosti našao u izuzetno teškoj poziciji. Izraelu je bio potreban plan kako bi se novoformirana država politički i ekonomski konsolidovala. To nas dovodi do važnih pregovora između SR Nemačke i Izraela koji su počeli jula 1951. godine. Naime, postalo je jasno da Izrael ne može dugoročno da zavisi od stranih donacija i pomoći, već je neophodno izgraditi sopstvenu privredu i pokrenuti nacionalnu ekonomiju. Potreba za rešenjem sve dublje krize naterala je Ben-Guriona da 10. septembra 1952. godine potpiše Ugovor o reparaciji sa SR Nemačkom (*Luxembourg Agreement*).²² Tim Luksemburškim ugovorom se Zapadna Nemačka obavezala da isplati odštetu jevrejskoj državi u vrednosti od tri milijarde maraka u sledećih četrnaest godina, kao kompenzaciju za

¹⁹ Sol Fridlender, *Godine istrebljenja: Nacistička Nemačka i Jevreji 1939–1945*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013, str. 639.

²⁰ Ronald J. Berger, *Fathoming the Holocaust: A Social Problems Approach*, Transaction Publishers, Piscataway/NJ, 2002, p. 114.

²¹ Michael Keren, “Ben-Gurion’s Theory of Sovereignty: The Trial of Adolf Eichmann”, in Ronald Zweig (ed), *David Ben-Gurion: Politics and Leadership in Israel*, Frank Cass, London, 1991, pp. 40-42.

²² Poznat međunarodnoj zajednici kao *The Reparations Agreement between Israel and West Germany*.

ono što se događalo u vreme Holokausta. Ugovor je na snagu stupio 27. marta 1953. godine.

Kako su izraelski zvaničnici i javnost videli ovu dosta kontroverznu i osetljivu temu prilikom kreiranja svoje unutrašnje i spoljne politike? Iako nije hteo da kopa po prošlosti, Ben-Gurion je dobro znao kakva je situacija na terenu i koliko je Izraelu potreban taj novac. On je zajedno sa svojom partijom (*Mapai*) preduzeo pragmatične korake i zastupao stav da je prihvatanje tog ugovora jedini način da se održi nacionalna ekonomija. Najbolje objašnjenje Ben-Gurion je dao u svojim memoarima: „Ako želite pravi razlog u jednoj rečenici, to je pre svega naređenje onih šest miliona, žrtava nacizma, gde je svako ubistvo bio poziv Izraelu da se uzdigne, da bude snažan i prosperitetan, da sačuva svoj mir i bezbednost, i da na taj način spreči takvu katastrofu da ponovo zadesi jevrejski narod... To nije bio predlog za oprostaj niti novi početak onog trenutka kada sam predstavljao zahtev Knesetu za reparaciju od Zapadne Nemačke u januaru 1952. godine“.²³ Tadašnji ministar pravde Pinhas Rozen (*Pinchas Rosen*) je primetio da „Ben-Gurion nije bio ravnodušan prema Holokaustu – ali je bio u stanju da zaboravi. Druge stvari su njemu bile bitnije, naročito izgradnja Izraela. Holokaust je za njega bio poput izgubljenog rata“.²⁴ On je pregovore sa Zapadnom Nemačkom video kao nacionalnu dužnost i samom tom činjenicom bilo je neophodno prevazići sve moralne prepreke.

Luksemburški ugovor je sasvim razumljivo izazvao negodovanje i masovne proteste u Izraelu i šire. Naime, protesti su prikazali kontradiktornu poziciju koju je David Ben-Gurion proizveo. Kao što smo videli, on se više puta pozivao na Holokaust zarad stvaranja Izraela, dok se, s druge strane, stekao utisak da ovim ugovorom on uopšte ne mari za jevrejsko stradanje iz Drugog svetskog rata. Ben-Gurionov blizak saradnik Nahum Goldman, tada predsednik Svetskog jevrejskog kongresa (*World Jewish Congress*) i jedan od potpisnika tog ugovora, hteo je da umiri građane Izraela i Jevreje širom sveta sledećim rečima: „Niko ne kaže Nemcima: Vi nam platite – mi Vam opraštamo. Mi ne obećavamo ništa, mi ne nudimo ništa. Mi jednostavno polažemo pravo na ono što je naše, moralno i pravno“.²⁵ Opozicija desne orijentacije, predvođena Beginom (*Menachem Begin*), reagovala je sloganom: „Naš ponos neće biti prodan za novac. Naša krv se neće iskupiti imovinom. Izbrisaćemo ovu sramotu“.²⁶ Ukratko, opozicija je videla ugovor o reparaciji kao prodaju Holokausta za novac. Ipak, sredstva koje je Izrael dobio od Zapadne Nemačke bila su odlučujući ekonomski faktor u njenom razvoju i to je van svake sumnje. U svojoj

²³ Michael Brecher, „Images, Process and Feedback in Foreign Policy: Israel's Decisions on German Reparations“, *American Political Science Review*, Volume 67, Issue 1, 1973, p. 79.

²⁴ *Ibid.*, p. 67.

²⁵ Nicholas Balabkins, *West German Reparations To Israel*, Rutgers University Press, New Brunswick/NJ, 1971, p. 94.

²⁶ Margalit Avishai, *On Compromise and Rotten Compromises*, Princeton University Press, Princeton, 2010, p. 33.

autobiografskoj knjizi to potvrđuje i nekadašnja premijerka Golda Meir: „*Oduvek sam bila za izmirenje i za to da se od Nemaca uzme novac kako bismo mogli izgraditi Državu Izrael*“.²⁷ Izrael bi se suočio sa ozbiljnim ekonomskim posledicama da nije primio tu značajnu finansijsku injekciju od SR Nemačke. Celokupna infrastruktura i industrija ne bi uopšte postojali da nije došlo do dogovora dve države. Nekih dve godine nakon tog ugovora, sličan sporazum je potpisan između Izraela i Austrije.

Tu se saradnja dve strane, međutim, nije zaustavila. Nedugo nakon Luksemburškog ugovora, Šimon Peres (*Shimon Peres*), tada generalni direktor izraelskog Ministarstva odbrane, otišao je u Zapadnu Nemačku kako bi pregovarao o novom ugovoru, kasnije nazvan „tajni ugovor“. Ticao se međusobne prodaje naoružanja. U intervjuu, obrazlažući suštinu tog ugovora, Peres je smatrao da „*Nemačka treba da doprinese na svaki mogući način izraelskoj bezbednosti i stoga smo razgovarali o dva pitanja: snabdevanje nemačkog naoružanja Izraelu i prodaju našeg naoružanja federalnim oružanim snagama*“.²⁸ Izraelski lideri, poput Peresa, smatrali su da zapadna Nemačka ima dužnost da zaštiti Izrael od arapskih zemalja upravo zbog Holokausta.²⁹ Već 1954. godine nemački novac od reparacije je korišćen za kupovinu patrolnih čamaca, tenkova i drugog oružja, dok, s druge strane, sama SR Nemačka isporučuje Izraelu oružje preko tajnih i skrivenih kanala. Mnoge stvari su i dalje pod velom tajne, ali izveštaj američke kongresne istraživačke službe (*Congressional Research Service*) iz 2006. godine pokazuje da je nemačko naoružanje „odigralo značajnu ulogu“ u izgradnji izraelske vojne moći u Šestodnevnom (1967), Jom-Kipur (1973) i Libanskom ratu (1982).³⁰

Suštinska tendencija Ben-Guriona kao premijera, direktno proistekla iz Holokausta, bila je odlučnost da obezbedi vojnu i ekonomsku stabilnost Izraela, kako bi se ograničila arapska vojna sila i odvratile arapske države od novog sukoba koji bi, možda, imao primese onoga što se Jevrejima dogodilo za vreme Drugog svetskog rata. Od preuzimanja dužnosti 1948. godine pa nadalje, Ben-Gurion je želeo da predstavi javnosti:

1. odlučnu borbu svim mogućim sredstvima protiv arapskih agresora kako ne bi došlo do novog masovnog stradanja Jevreja;
2. suštinsku razliku između nacističke Nemačke i Nemačke Konrada Adenauera (*Konrad Adenauer*);
3. važnost zvaničnog Bona za Izrael zbog ekonomske i vojne pomoći, ali i kao važnog partnera na evropskom prostoru;

²⁷ Golda Meir, *Moj Izrael*, Naprijed, Zagreb, 1987, str. 114.

²⁸ Tomer Kleinman, *Did the Holocaust Play a Role in the Establishment of the State of Israel?*, UCSB, March 2002, <http://www.history.ucsb.edu/projects/holocaust/Research/Proseminar/tomerkleinman.htm>, 18/06/2018.

²⁹ Ibid.

³⁰ Amy E. Schwartz, „Inside the Germany/Israel Relationship“, *Moment Magazine*, 10 June 2014.

4. težnju da pozicionira Izrael u ekonomskom, političkom i kulturnom smislu kao deo Evrope.

Izraelsko-arapski konflikt i (zlo)upotreba Holokausta

Norman Finkelštajn (*Norman Finkelstein*) je jedan od autora koji se kritički osvrnuo na upotrebu Holokausta i u arapsko-izraelskom sukobu. Malo je nacija u svojim prvim godinama od nastanka prolazilo kroz takve izazove i opasnosti kao Izrael, naročito tokom Prvog arapsko-izraelskog rata iz 1948. godine, poznat i kao Rat za nezavisnost. Kada su susedne arapske države napale novoproglašenu državu Izrael njihov krajnji cilj bio je njeno uništenje i anuliranje plana podele UN. U ratu je učestvovalo šest arapskih država, članica Arapske lige – Saudijska Arabija, Irak, Sirija, Liban, Jordan i Egipat. Azam Paša (*Abdul Rahman Hassan Azzam*), prvi generalni sekretar Arapske lige, rekao je u predvečerje rata 1948. godine da će „*ovo biti rat za istrebljenje i masakr o kojem će se u budućnosti pričati kao o masakrima Mongola i krstaša*“.³¹ Sudeći prema ovakvoj izjavi, možemo primetiti da navodno uništenje nove jevrejske države ima određenu sličnost sa retorikom prema Jevrejima u Evropi nekoliko godina pre izraelske nezavisnosti. Ovo može da zvuči prejako, ali i nekadašnji američki državni sekretar Henri Kisindžer (*Henry Kissinger*), jednom prilikom rekao je da čak i paranoioci ponekad imaju realne neprijatelje i otuda opsada Izraela nije bila samo plod mašte. Mnogi izraelski zvaničnici tvrdili su da Jevreji imaju ista prava na odbranu kao nacija koja je u opasnosti. Ukoliko Jevreji nemaju pravo na borbu, Arapi bi, iz jevrejske perspektive, završili Hitlerov proces istrebljenja.

Namera egipatskog predsednika Gamal Abdel Nasera (*Gamal Abdel Nasser Hussein*) da 1956. godine nacionalizuje strateški važan Suecki kanal, dovela je do Drugog arapsko-izraelskog rata i do novog podsećanja na jevrejsko stradanje iz Drugog svetskog rata. Brzo je došlo do formiranja tajnog saveza između Izraela, Francuske i Velike Britanije. Američka vojna pomoć u to vreme nije dolazila u obzir, pre svega zbog nafte iz arapskih zemalja. Bilateralni odnosi Izraela i SAD nisu uvek išli uzlaznom putanjom. Povremena izraelska neslaganja sa SAD kulminirali su upravo za vreme Suecke krize 1956. godine kada je Izrael bio u dosluhu sa Velikom Britanijom i Francuskom kako bi se napao Egipat i njen lider Naser. Kako bilo, odgovor Ben-Guriona na uzdržanost vladajućeg levog krila u Velikoj Britaniji tokom 1956. godine odlično pokazuje kako se koristio Holokaust u vreme Suecke krize: „*I dalje se sećamo da su postojali lideri Laburističke partije koji nisu shvatali ozbiljno Hitlerove pretnje da fizički uništi celu jevrejsku rasu sve dok to nije bilo kasno. Šest miliona Jevreja je nestalo u gasnim komorama nacističkog diktatora.*

³¹ Michael Rydelnik, *Understanding the Arab-Israeli Conflict: What the Headlines Haven't Told You*, Moody Publishers, Chicago, 2007, p. 102.

Veoma mi je žao što Vi ne vidite opasnost fašističkog diktatora Egipta“.³² Kako vidimo, tokom Suecke krize Izrael se navodno suočavao sa novim totalnim uništenjem Jevreja i jevrejske države. „Izraelski preventivni udarac protiv Egipćana godine 1956. imao je samo jedan cilj - hteli smo sprečiti uništenje jevrejske države... Opasnost koja nam je pretila bila je očevidna... Niko u Izraelu nije zaboravio pouku krematorijuma. Znali smo šta stvarno znači potpuno uništenje.“ – podseća premijerka Meir.³³

Pored rata iz 1948. godine, Šestodnevni rat iz 1967. godine smatra se najboljim primerom izraelske manipulacije Holokaustom. Za Jevreje Šestodnevni rat 1967. godine bio je period u kom je diskurs o Holokaustu dominirao. U nekoliko dana tokom tog konflikta činilo se da se Izrael suočava sa potpunim uništenjem. Neugodan položaj u kojem se mali Izrael suočio sa dominantnijim susednim državama koje imaju za cilj potpunu destrukciju, neminovno je ponovo dovodilo do poređenja sa Holokaustom. Zapaljive izjave, poput iračkog predsednika Arifa (*Abdel Rahman Aref*) da je „cilj jasan – izbrisati Izrael sa mape“, dodatno su pogoršavale situaciju.³⁴ Taj strah je naterao tadašnjeg izraelskog premijera Levija Eškola (*Levi Eshkol*) da započne preemtivni napad na arapske teritorije. Mnogi su videli događaje iz 1967. godine kao nacionalni poziv na buđenje, što je dokaz da su Izraelci morali biti konstantno na oprezu protiv neprijateljski nastrojenih arapskih suseda. Govoreći o tom periodu buduća premijerka Golda Meir ističe: „Otvoreno govoreći, pretilo nam se istrebljivanjem... Ta pretnja dobro nam je poznata. Kad su je Naser i njegovi saveznici izrekli, osudili su svoj rat na neuspeh: svi smo, naime, odlučili da se ne ponovi Hitlerovo “poslednje rešenje” i drugi Holokaust“.³⁵ Izraelski istoričar Saul Fridlender (*Saul Friedländer*) je zaključio da je upravo taj rat „formalizovao i ritualizovao“ Holokaust sa kojim se onda vešto instrumentalizovalo pri sprovođenju izraelske politike, i to na tri načina. Kao prvo, Arapi i nacisti su za zvaničnu izraelsku politiku bili jedno isto. Zatim se slika Holokausta sve više koristila prilikom formulisanja njene regionalne pozicije. Na kraju, Holokaust je pomogao u isticanju izraelske ranjivosti na međunarodnom planu. Sve kategorije društva su učestvovala u toj propagandi, među njima i poznati rabin Abraham Hešel (*Abraham Joshua Heschel*) koji je tada, ne slučajno, napisao sledeće: „Da li će Bog dozvoliti da naš narod nestane? Da li će doći novi Aušvic, Dahau, Treblinka?“³⁶ Pošto Izrael navodno vodi rat da spreči novi Holokaust, u očima mnogih Jevreja ono je

³² Dan Stone, *The Historiography of the Holocaust*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005, p. 258.

³³ Golda Meir, *Moj Izrael*, Naprijed, Zagreb, 1987, str. 197.

³⁴ Mark A. Tessler, *History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Indiana University Press, Bloomington, 1994, p. 393.

³⁵ *Ibid.*, str. 241.

³⁶ Norman Finkelstein, *Forged in Freedom: Shaping the Jewish-American Experience*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 2002, p. 137.

postalo moralni kapital za odbranu Izraela. Izraelski pisac tog vremena Boas Evron (*Boaz Evron*) navodi da „*svest o potencijalno novom Holokaustu je zapravo bila zvanična propagandna indoktrinacija ne sa ciljem razumevanja prošlosti, već manipulacijom sadašnjosti*“.³⁷

Sve do Šestodnevnog rata, Holokaust nije dobio neohodnu pažnju javnosti u SAD i Nemačkoj. Opšte je poznato da su u američkom političkom sistemu odlučivanja veoma uticajne jevrejske interesne grupe. Kako bi se zaštitili strateški interesi, američko-jevrejska elita je uporno podsećala na Holokaust. Oni su to radili za vreme tog konflikta jer su smatrali da je Izrael u smrtnoj opasnosti od tog „drugog Holokausta“. Holokaust se, dakle, pokazao kao idealno oružje za odbijanje kritika upućenih ka Izraelu. Šestodnevni rat juna 1967. godine je verovatno više nego bilo koji drugi faktor stimulisao interesovanje za Holokaust u SAD, pogotovo u jevrejskoj zajednici koja je izuzetno snažna u toj zemlji. Mnogi smatraju da nije nimalo slučajno to da su studije o Holokaustu doživele pravu eksploziju u vreme Šestodnevnog rata. Za Stejt Department izraelski vojni trijumf je u junu 1967. godine okončao transformaciju Jevreja od žrtava do pobednika, dok su istovremeno prikazivali Arape kao slabe, nepromišljene i nepouzdate.

Izraelski premijer Menahem Begin je, takođe, tokom svog mandata (1977–1983) neprestano koristio tragediju evropskih Jevreja iz Drugog svetskog rata u političke svrhe. Kada je on došao na vlast, Holokaust je postao politički simbol izraelske države, naročito za vreme Libanskog rata 1982. godine. Pre samog napada, premijer Begin je poslao pismo američkom predsedniku Ronaldu Reganu (*Ronald Reagan*) kojim ga obaveštava da će Izrael poslati svoju vojsku u Bejrut kako bi se „*eliminiseo Hitler*“.³⁸ Naravno, misli se na palestinskog vojnog i političkog lidera Jasera Arafata (*Yasser Arafat*). Nekoliko nedelja nakon početka rata u Libanu, Begin je oštro odgovorio međunarodnoj zajednici zbog upućenih kritika na račun Izraela i njene agresije. Pred Knesetom on izjavljuje: „*Nakon Holokausta, međunarodna zajednica je izgubila pravo da traži od Izraela da odgovara za svoje postupke. Niko, bilo gde na svetu, ne sme držati lekcije o moralu našem narodu*“.³⁹ Kada je obavestio svoj kabinet povodom predstojeće invazije na Liban, Begin je napad pravdao time da je svaka alternativa nemoguća jer je „*sve učinjeno da se rat spreči, ali takva je sudbina Izraela... da se nesebično bori. Verujte mi, alternativa je Treblinka, a mi smo odlučili da neće više biti Treblinka*“.⁴⁰ Govoreći o Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji

³⁷ Norman Finkelstein, *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, Verso, London, 2003, p. 41.

³⁸ Alan Hart, *Zionism: The Real Enemy of the Jews: Conflict Without End?*, Clarity Press, Atlanta, 2010, p. 243.

³⁹ Michael Goldberg, *Why Should Jews Survive?: Looking Past the Holocaust toward a Jewish Future*, Oxford University Press, Oxford/NY, 1995, p. 125.

⁴⁰ Arieh Naor, *Government at War: How the Israeli Government Functioned during the Lebanon War, 1982*, Yedioth Ahronoth, Tel Aviv, 1986, pp. 47-48.

(PLO) on izjavljuje da „*nikada u istoriji čovečanstva nije postojala oružana organizacija sa toliko gnusnosti i podlosti, sa izuzetkom nacista*“.⁴¹

Zaključak

Totalno uništenje sa kojim su bili suočeni evropski Jevreji tokom Drugog svetskog rata bio je definitivni uvod u ponovnom stvaranju Izraela. Jedan od motiva za donošenje takve odluke, iza koje je stajala većina članica UN, bio je taj da se obezbedi novi smeštaj i utočište za stotine hiljada Jevreja koji nisu mogli, ili uopšte hteli, da se iz nacističkih logora smrti vrate u svoje zemlje.⁴² Veliki deo izraelske populacije u prve dve decenije od formiranja bili su upravo oni Jevreji koji su preživeli nacistički teror u Evropi. Izrael je narastao od 700.000 stanovnika 1948. godine do 8.500.000 koliko ima danas. Holokaust je za Jevreje istorijska trauma, deo njihovog identiteta i deo njihovog života. Izrael predstavlja jevrejski odgovor na antisemitizam 20. veka i, iznad svega, na strašan pokolj miliona pripadnika tog naroda. Kako navodi Boško Jakšić: „*Drugi svetski rat bio je najveća tragedija jevrejskog naroda u dva milenijuma, ali svež, najdublji ožiljak na kolektivnoj svesti ojačao je volju za sopstvenom državom*“.⁴³ Na pitanje novinara da li je država Izrael kompenzacija za Holokaust, Henri Kisindžer odgovara pozitivno.⁴⁴ Postoje i određene kontroverze koje se vezuju sa eksploatacijom jevrejskog stradanja u političke svrhe. Na primer, kako navodi izraelski istoričar Tom Segev (*Tom Segev*), žrtve Holokausta su i dalje bili živi 1942. godine kada su se pojavili prvi arhitektonski planovi za memorijalni centar Jad Vašem u Jerusalimu.⁴⁵ Isto tako, veliki deo evropskih Jevreja bio je u životu kada su tokom rata jevrejski pravni stručnjaci počeli sa izradom zahteva za reparaciju od Nemačke.⁴⁶

Prikazali smo da je do izraelsko-nemačkog kontakta došlo začuđujuće brzo, uzimajući u obzir da nije prošlo ni deset godina od oslobađanja Jevreja iz nemačkih koncentracionih logora. Da je do saradnje neminovno moralo doći, potvrđuje nam nekadašnja premijerka Meir rečima: „*S posleratnom Nemačkom morala se država Izrael pozabaviti, što znači uspostaviti odnose i saradivati. Nakon Drugog svetskog rata to je bilo činjenično stanje, a s činjenicama se valja suočiti bez obzira kako bile bolne*“.⁴⁷ Meir podseća da ni za jednog premijera Izraela to nije značilo na bilo koji način zaboravljanje tog zločina. „*Međutim, nikad nisam*

⁴¹ Allan C. Brownfeld, „The Politicization of the Holocaust: Examining the Uses and Abuse of Its Legacy“, *Washington Report on Middle East Affairs*, October/November 1998, pp. 47-49.

⁴² Vojimir Šobajić, *Jevrejstvo i Izrael*, Samoupravna praktika, Skoplje, 1986, str. 353.

⁴³ Boško Jakšić, *Izrael*, Verzal Pres, Beograd, 1998, str. 83.

⁴⁴ Videti https://www.youtube.com/watch?v=rXJfRc_1TAA (pristupljeno 27.3.2018).

⁴⁵ Videti <https://www.youtube.com/watch?v=dOV9BVIXEyK> (pristupljeno 28.3.2018).

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Golda Meir, *Moj Izrael*, Naprijed, Zagreb, 1987, str. 114.

usvojila teoriju da je ta normalizacija ravna zaboravu prošlosti. Ona nikad nije značila da prestaju sećanja na Holokaust i ne može to nikad značiti.“ – podseća ona.⁴⁸

Teško je raspravljati o Bliskom istoku, ako se istovremeno ignoriše pitanje Holokausta. Bliski istok je tokom istorije često bio centar konflikta, ali nakon Drugog svetskog rata i formiranja države Izrael 1948. godine ovaj prostor je izvor neprestanog sukoba i glavni uzrok destabilizacije čitavog regiona. Strateška pozicija Bliskog istoka kao regiona povezanog sa tri velika kontinenta – Azijom, Afrikom i Evropom, bio je razlog zbog kojeg nije mogao da izbegne hladnoratovsko sukobljavanje. U periodu od 1947. do 1950. godine, kada je problem Hladnog rata postajao sve značajniji na evropskom kontinentu, pitanje Holokausta nije razmatrano u odnosu na Nemačku i nemački program denacifikacije, koliko je bilo razmatrano u odnosu na Palestinu i novoformiranu državu Izrael. Evropa nije imala iluzije o potencijalnim problemima koji bi nastali migracijom Jevreja u Palestinu nakon Drugog svetskog rata. Na primer, britanski Dejli Mirror (Daily Mirror) pisao je krajem 1945. godine da bi jevrejsko pitanje na kraju bilo odlučeno u sklopu Palestine. Kako se videlo problem raseljenih Jevreja u Evropi formirao je simbolički most između Holokausta i političkog problema u samoj Palestini. U tom smislu možemo doći do izvesnih zaključaka. Prvo, Holokaust je motivisao veliki broj izbeglica da se nasele u novu zemlju. Time se obezbedila neophodna populacija. Drugo, Holokaust je skrenuo pažnju međunarodnoj javnosti i na taj način državi Izrael olakšao članstvo u Ujedinjenim nacijama. Na kraju, Holokaust je omogućio Izraelu da vrši pritisak na SR Nemačku u vidu obezbeđivanja ekonomske osnove za izgradnju infrastrukture i pomoći novom stanovništvu. Konačno, Holokaust je poslužio kao moralni štit u gotovo svakom izraelsko-arapskom konfliktu tokom Hladnog rata.

Holokaust i dalje utiče na razumevanje politike, etike, prava i međunarodnih odnosa. Obim destruktivnosti tokom Holokausta dovelo je do toga da to postane kamen temeljac izraelske svesti, naročito u vojno-političkoj borbi protiv neprestanog arapskog animoziteta na Bliskom istoku. Stvaranje države Izrael i njene uzastopne pobede nad arapskim snagama izazvali su određenu vrstu odbojnosti prema jevrejskoj državi i potpuno onemogućili arapske države da prihvate većinsko zapadno razumevanje o Holokaustu u svom javnom diskursu. Umesto toga, Holokaust je kao tema izuzetno ispolitizovana i gotovo uvek ispoljava visok stepen neprijateljstva prema Izraelu i Jevrejima. Izraelski istoričar Beni Moris (*Benny Morris*) je u svojoj knjizi – *1948: Istorija Prvog arapsko-izraelskog rata*, sa pravom rekao da Arapi nisu uspeli da razumeju ogroman uticaj Holokausta na međunarodnu zajednicu.⁴⁹ Pretnje po izraelsku egzistenciju, realne ili zamišljene, uspešno održavaju „duh Holokausta“ u životu.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Benny Morris, *1948: A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008, p. 61.

Važno je na kraju napomenuti da je u Izraelu Holokaust deo svakodnevnog života. Holokaust se obeležava na različite načine. Još za vreme Drugog svetskog rata, kada je vest o totalnom istrebljenju evropskih Jevreja potvrđena, u Tel Avivu je došlo do masovnih uličnih protesta i ispoljavanja kolektivne žalosti, dok su vodeći rabini proglasili dane posta. Običaj je i danas da svi strani državnici i diplomate u poseti Izraelu obišu memorijalni centar Jad Vašem.⁵⁰ Svake godine, dvanaest dana nakon prvog dana Pashe,⁵¹ obeležava se *Dan sećanja na Holokaust*. Jad Vašem (*Yad Vashem*), memorijalni centar u Jerusalimu, u znak sećanja na žrtve Holokausta prikuplja i izlaže relevantne dokumentarne materijale i odaje priznanje onima koji su pomogli unesrećenim Jevrejima tokom rata.⁵² Ne prođe dan, a da Holokaust ne bude na direktan ili indirektan način spomenut u medijima. Holokaust je obavezan predmet u njihovim srednjim školama. Svake godine između 15.000 i 20.000 srednjoškolaca idu na ekskurzije u Poljsku gde posećuju Varšavski geto i nacističke koncentracione logore. Na ovaj način se istorija Drugog svetskog rata i pojam Holokausta uvodi u njihove živote. Postoji konsenzus da su Holokaust i uzdizanje države Izrael dva odlučujuća događaja koji su oblikovali savremenu jevrejsku istoriju.⁵³ U svakom slučaju, evidentno je da je Holokaust sastavni deo osnivačkog mita države Izrael.

Bibliografija

- Avishai, Margalit, *On Compromise and Rotten Compromises*, Princeton University Press, Princeton, 2010.
- Berger, J. Ronald, *Fathoming the Holocaust: A Social Problems Approach*, Transaction Publishers, Piscataway/NJ, 2002.
- Balfour, Alan, *The Walls of Jerusalem: Preserving the Past, Controlling the Future*, Wiley-Blackwell, Hoboken, NJ, 2019, p. 118.
- Berlin, Isaiah, "The Origins of Israel" (1953), in: Henry Hardy (ed), *The Power of Ideas*, Princeton University Press, Princeton, 2000.
- Brecher, Michael, "Images, Process and Feedback in Foreign Policy: Israel's Decisions on German Reparations", *American Political Science Review*, Volume 67, Issue 1, 1973.
- Balabkins, Nicholas, *West German Reparations To Israel*, Rutgers University Press, New Brunswick/NJ, 1971.

⁵⁰ Allan C. Brownfeld, "The Politicization of the Holocaust: Examining the Uses and Abuse of Its Legacy", *Washington Report on Middle East Affairs*, October/November 1998, pp. 47-49.

⁵¹ Jevrejski praznik kojim se obeležava izlazak Jevreja iz egipatskog ropstva.

⁵² Takvi pojedinci su od države Izrael dobili titulu Pravednici među narodima (*Righteous Among the Nations*).

⁵³ Daniel Elazar, *The Jewish Polity*, Indiana University Press, Bloomington, 1985, p. 208.

- Brownfeld, C. Allan, "The Politicization of the Holocaust: Examining the Uses and Abuse of Its Legacy", *Washington Report on Middle East Affairs*, October/November 1998.
- Enciklopedija živih religija*, Nolit, Beograd, 2004.
- Elazar, Daniel, *The Jewish Polity*, Indiana University Press, Bloomington, 1985.
- Fridlender, Sol, *Godine istrebljenja: Nacistička Nemačka i Jevreji 1939–1945*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2013.
- Finkelstein, Norman, *Forged in Freedom: Shaping the Jewish-American Experience*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 2002.
- Finkelstein, Norman, *The Holocaust Industry: Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering*, Verso, London, 2003.
- Goldberg, Michael, *Why Should Jews Survive?: Looking Past the Holocaust toward a Jewish Future*, Oxford University Press, Oxford/NY, 1995.
- Hart, Alan, *Zionism: The Real Enemy of the Jews: Conflict Without End?*, Clarity Press, Atlanta, 2010.
- Jakšić, Boško, *Izrael*, Verzal Pres, Beograd, 1998.
- Keren, Michael, "Ben-Gurion's Theory of Sovereignty: The Trial of Adolf Eichmann", in Ronald Zweig (ed), *David Ben-Gurion: Politics and Leadership in Israel*, Frank Cass, London, 1991.
- Kleinman, Tomer, *Did the Holocaust Play a Role in the Establishment of the State of Israel?*, UCSB, March 2002, <http://www.history.ucsb.edu/projects/holocaust/Research/Proseminar/tomerkleinman.htm>, 18/06/2018.
- Meir, Golda, *A Land of Our Own: An Oral Autobiography*, G.P. Putnam's Sons, New York, 1973.
- Meir, Golda, *Moj Izrael*, Naprijed, Zagreb, 1987.
- MacDonald, B. David, *Identity Politics in the Age of Genocide: The Holocaust and Historical Representation*, Routledge, London, 2008
- Morris, Benny, *1948: A History of the First Arab-Israeli War*, Yale University Press, New Haven, 2008.
- Naor, Arie, *Government at War: How the Israeli Government Functioned during the Lebanon War, 1982*, Yedioth Ahronoth, Tel Aviv, 1986.
- Rydelnik, Michael, *Understanding the Arab-Israeli Conflict: What the Headlines Haven't Told You*, Moody Publishers, Chicago, 2007.
- Rapaport, Lynn, *Jews in Germany After the Holocaust: Memory, Identity and Jewish-German Relations*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
- Schwartz, E. Amy, "Inside the Germany/Israel Relationship", *Moment Magazine*, 10 June 2014.
- Stone, Dan, *The Historiography of the Holocaust*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005.
- Šobajić, Vojimir, *Jevrejstvo i Izrael*, Samoupravna prakatika, Skoplje, 1986.

Thomas, Baylis, *The Dark Side of Zionism: Israel's Quest for Security Through Dominance*, Lexington Books, Lanham, MD, 2011.

Tessler, A. Mark, *History of the Israeli-Palestinian Conflict*, Indiana University Press, Bloomington, 1994.

Yehuda, Bauer, *American Jewry and the Holocaust*, Wayne State University Press, Detroit, 1981.

Zertal, Idith, *Israel's Holocaust and the Politics of Nationhood*, Cambridge University Press, Cambridge, 2005.

Internet izvori

https://www.youtube.com/watch?v=rXJfRc_1TAA

<https://www.youtube.com/watch?v=dOV9BVIXEyK>

<http://www.balfourproject.org/article-22-of-the-covenant-of-the-league-of-nations/>

<http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx>

https://www.knesset.gov.il/docs/eng/megilat_eng.htm

Zvanični dokumenti

Biltmorska rezolucija (1942).

Balfurova deklaracija (1917).

Deklaracija o proglašenju Države Izrael (1948).

Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948).

Luksemburški ugovor (1952).

Rezolucija UN 181 (II) (1947).

Rezolucija UN 3379 (1975).

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948).

Zoran Kovačević, MA

THE HOLOCAUST AND THE CREATION OF THE STATE OF ISRAEL

ABSTRACT

In this paper, we will try to point out that the genocide of the Jews during the Second World War served as a perfect pretext for the re-establishment of the Jewish state of Israel in 1948. The Holocaust, as the biggest Nazi war crime, served as a “trigger event” for the Jews to finally rebuild their country in the Middle East. International circumstances and increasing knowledge about the suffering of the Jews were constantly being used by the founders of the modern Jewish state. We will see that Ben-Gurion, Israel’s first prime minister, was more than willing to seek financial reparations from the Federal Republic of Germany (FRG) for Nazi crimes to consolidate his country’s economy and military strength. We will also prove that even though decades have passed since independence, the Holocaust was widely being used as propaganda to create and justify the Israeli policy towards “hostile” Arab states.

Key words: Holocaust, Israel, Jews, Cold War, David Ben-Gurion, Federal Republic of Germany, Arab–Israeli conflict, realism.